مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد
دوره بیست و یکم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۵
صفحه: ۱۵۷۷- ۱۵۶۴

Journal of Medical Education and Development
Vol. 21, No. 2, Summer 2026
Pages: 1564– 1577

بررسی وضعیت عوامل مؤثر بر رابطه استاد– دانشجو و رابطه آن با خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان علوم پزشکی زابل در سال ۱۴۰۴

محسن حمیدیان[۱]، افروز مزیدی مرادی[۲]، انیس جر[۳]،خدیجه حمیدیان[۴]، طیبه شهرکی[۵]، حنانه گزمه[۳]، فریبا رمضانی سیاه خلک [۶]، مسعود عارف نژاد[۳]، زهرا شهابی نیا[۷*]

چکیده

مقدمه: ارتباط محور اصلی زندگی اجتماعی افراد است و مهارت‌های ارتباطی مهمترین راهبرد به سوی موفقیت و بخش مهمی از فعالیت‌های اساتید را تشکیل می‌دهد. مطالعه حاضر با هدف بررسی بررسی وضعیت عوامل موثر بر رابطه استاد- دانشجو و رابطه آن با خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان علوم پزشکی زابل در سال ۱۴۰۴انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه مقطعی توصیفی-تحلیلی که در سال ۱۴۰۴ انجام شد، ۲۳۰ دانشجو از دانشگاه علوم پزشکی زابل بصورت نمونه‌گیری طبقه‌ای وارد مطالعه شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه سه قسمتی اطلاعات دموگرافیک، ارتباط استاد – دانشجو و پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی اون و فرامن جمع‌آوری شد و با استفاده از آزمون‌های آماری تی مستقل و وان وی آنوا و ضریب همبستگی پیرسون و با استفاده از نرم افزار spss نسخه ۱۸ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: میانگین نمره رابطه استاد-دانشجو (۲۰/۱۰ ± ۱۳۵/۷۸) و خودکارآمدی تحصیلی (۱۶/۸۳±۱۰۹/۰۳) گزارش شد. ضریب همبستگی پیرسون نشان‌دهنده ارتباط مثبت و معنادار بین دو متغیر بود ($r=0.358, p<0.001$). مهم‌ترین عوامل موثر در رابطه، فن‌بیان و تسلط علمی اساتید بودند. متغیرهای جمعیت‌شناختی مورد بررسی تأثیر معناداری بر کیفیت رابطه استاد و دانشجو نداشتند ($p>0.05$).

نتیجه‌گیری: این مطالعه نشان داد که کیفیت بین رابطه استاد – دانشجو مستقل از ویژگی های فردی دانشجویان، نقش کلیدی در ابعاد مختلف توانمندی از جمله خودکار آمدی تحصیلی آن‌ها ایفا می‌کند و به نظر می‌رسد عوامل ارتباطی در بهبود وضعیت تحصیلی دانشجویان یک استراتژی همگانی و کم‌هزینه برای ارتقای توانمندی‌های چندبعدی دانشجویان محسوب شود.

کلیدواژه‌ها: رابطه استاد-دانشجو، خودکارآمدی تحصیلی، دانشجویان، علوم پزشکی

۱- واحد توسعه تحقیقات بالینی بیمارستان امیرالمومنین، دانشگاه علوم پزشکی زابل ، زابل، ایران و کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران.
۲- دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران.
۳- واحد توسعه تحقیقات بالینی بیمارستان امیرالمومنین، دانشگاه علوم پزشکی زابل ، زابل، ایران.
۴- گروه داروسازی صنعتی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی زابل، زابل، ایران.
۵- دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره در مامایی ،دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان ، ایران.
۶- دانشگاه علوم پزشکی گیلان، گیلان، ایران.
۷- دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران.
*** (نویسنده مسئول)؛ تلفن: ۰۹۱۵۴۹۸۰۲۴۳+ پست الکترونیکی: *Shahabiniaz@gmail.com***

تاریخ دریافت: ۰۴ / ۱۲ / ۱۴۰۴ تاریخ بازبینی: ۲۹ / ۰۱ / ۱۴۰۵ تاریخ پذیرش: ۰۳ / ۰۵ / ۱۴۰۵

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

مقدمه

برقراری ارتباط مؤثر، به عنوان زیربنای مدیریت کارساز و هماهنگی میان عناصر انسانی و مادی، نقشی حیاتی و جدایی‌ناپذیر در موفقیت محیط‌های آموزشی ایفا می‌کند. مدیریت اثربخش مستقیماً وابسته به کیفیت این ارتباطات است (۱, ۲) و چنانچه تعاملات در محیط‌های علمی با دقت و مهارت انجام شود، اهداف آموزشی با کیفیت بالاتر و سهولت بیشتری محقق خواهند شد (۳). در نظام آموزش عالی، تعاملات و ارتباطات بین دانشجویان و اساتید، نه تنها یکی از اصلی‌ترین عرصه‌های ارتباطی، بلکه مهم‌ترین سرمایه دانشگاهی محسوب می‌شود (۴). شواهد نشان می‌دهد که حتی بهترین موقعیت‌ها و موضوعات تدریس نیز در صورت عدم توانایی استاد در ایجاد یک ارتباط مطلوب، غیرفعال و فاقد جذابیت لازم باقی می‌مانند (۵). از این رو، مقوله ارتباط میان استاد و دانشجو دارای اهمیت ویژه‌ای است، زیرا فرآیند آموزش و یادگیری مؤثر نیازمند استفاده صحیح و هوشمندانه از مهارت‌های ارتباطی است (۶).

این ارتباط در بستر آموزش، به صورت یک مبادله دوطرفه اطلاعات و افکار بین استاد و دانشجو تعریف می‌شود (۷). با توجه به نقش محوری و دائمی استاد در این فرآیند، کیفیت رابطه استاد و دانشجو اهمیتی فوق‌العاده دارد. وجود ارتباط مؤثر میان این دو گروه، نقشی کلیدی در بهبود کلیت فرآیند آموزش و یادگیری ایفا می‌کند (۸). اگر رابطه استاد و دانشجو در چارچوبی درست، منطقی، اخلاقی و انسانی شکل بگیرد، می‌تواند حوزه‌ها و نظریه‌های مختلف یادگیری را تحت تأثیر قرار داده و موفقیت‌های چشمگیری را برای دانشجویان، دانشگاه و حتی کشور به ارمغان آورد (۳). برقراری چنین رابطه‌ای باعث افزایش اعتمادبه‌نفس و انگیزه تحصیلی در دانشجویان شده و تأثیر مستقیمی بر رشد فکری و توسعه توانایی‌های آن‌ها دارد (۴). مطالعات متعددی نشان داده‌اند که عواملی مانند گشاده‌رویی مناسب، فروتنی، رازداری و امانت‌داری استاد، و همچنین خصوصیات آموزشی و اخلاقی او مانند فن بیان قوی، رعایت اصول مهارت‌های تدریس، سطح بالای علمی، تجربه کافی، حفظ حرمت و احترام به دانشجو و فراهم‌سازی جو مناسب برای یادگیری، از مهم‌ترین عوامل مؤثر در برقراری ارتباط سازنده از دیدگاه دانشجویان هستند (۵). دانشجویانی که ارتباط بهتری با اساتید خود دارند، معمولاً بیشتر درگیر کارهای دشوار کلاسی شده و مشارکت فعال‌تری دارند. ویژگی‌های فردی، اخلاقی، شخصیتی، حرفه‌ای و علمی استاد تأثیر بسزایی بر کیفیت این تعاملات دارد (۳). بنابراین، یکی از پیامدهای مهم این ارتباطات مثبت، تقویت «خودکارآمدی تحصیلی» است.

خودکارآمدی تحصیلی به معنای اطمینان دانشجو به توانایی خود در انجام وظایف تحصیلی مانند مطالعه، پاسخگویی در کلاس و آمادگی برای آزمون‌هاست (۹). این مفهوم همچنین شامل باور دانشجو به توانایی‌اش در مدیریت موفق، سازماندهی و تکمیل تکالیف است. خودکارآمدی به عنوان یک عامل بنیادین در انگیزه، درگیری و نتایج یادگیری شناخته می‌شود (۹). دانشجویانی که خودکارآمدی تحصیلی بالاتری دارند، سازگاری تحصیلی بهتری داشته، راهبردهای یادگیری سودمندتری را به کار می‌برند و در نهایت عملکرد بهتری از خود نشان می‌دهند (۱۱، ۱۰). علاوه بر این، خودکارآمدی باعث افزایش ارتباطات کلامی و مشارکت‌های اجتماعی می‌شود و رابطه مثبتی با انگیزه تحصیلی دارد (۱۲). سطوح بالای خودکارآمدی تحصیلی منجر به سازگاری تحصیلی بهتر دانشجویان می‌گردد (۱۳). بنابراین می‌توان گفت خودکارآمدی تحصیلی یک ساختار کلیدی مهم در طول پیشرفت تحصیلی دانشجویان است که می‌تواند منجر به افزایش یادگیری شود (۱۴). روابط بهبود یافته باعث ارتقای قابل توجه مهارت‌های تدریس اساتید و نیز بهبود حرکت دانشجویان در مسیر یادگیری می‌شود (۳) و بر ساختار اجتماعی و تعامل علمی دانشجویان و اساتید و بر خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان تأثیر می‌گذارد. این موضوع در رشته‌های علوم پزشکی اهمیت دوچندان دارد، زیرا نتیجه نهایی تربیت نیروی انسانی در این

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

رشته، بهبود و ارتقای کیفیت سلامت جامعه است (۸). از آنجا که نحوه برقراری ارتباط و کیفیت آن در افراد مختلف متفاوت است، آموزش مؤثر نیازمند برقراری ارتباط موثر است. بنابراین، آموزش مهارت‌های ارتباطی باید به عنوان یک اصل اساسی در آموزش دانشجویان تمامی تخصص‌ها، به ویژه در رشته علوم پزشکی که بر پایه ارتباط مستمر انسانی میان کارشناسان با پزشکان و پزشکان با بیمار استوار است، در نظر گرفته شود (۷). آشنایی مدرسان و شناسایی عوامل دخیل در ارتباط استاد و دانشجو ضروری است تا فرآیند یاددهی و یادگیری تسهیل گردد (۷).

با توجه به نقش مهم استاد و نیاز به تعامل استاد و دانشجو اهمیت برقراری ارتباط بین آنها در امر آموزش با هدف بهبود روش های برقراری ارتباط استاد با دانشجو و توجه به نیاز ها و انتظارات، همچنین با توجه به فشار آموزشی زیاد در تحصیلات دوره های پزشکی و نرخ فرسودگی تحصیلی در دانشجویان علوم پزشکی، تقویت خودکارآمدی تحصیلی می‌تواند نقش چشمگیری در رشد تحصیلی دانشجویان داشته باشد. بنابراین، این مطالعه با هدف هدف بررسی بررسی وضعیت عوامل موثر بر رابطه استاد- دانشجو و رابطه آن با خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان علوم پزشکی زابل انجام شد.

روش بررسی

این مطالعه بصورت توصیفی – تحلیلی و با هدف تعین عوامل موثر بر رابطه استاد – دانشجو و خودکارآمدی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زابل در سال ۱۴۰۴ انجام گرفت . حجم نمونه با استفاده از فرمول مربوط به ضریب همبستگی پیرسون، با در نظر گرفتن ضریب همبستگی پیش‌بینی شده برابر با ۰/۱۸ ، فاصله اطمینان ۹۵ درصد و توان آزمون ۸۰ درصد محاسبه گردید که حداقل تعداد ۲۳۰ نفر تعیین شد. سپس شرکت‌کنندگان با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای وارد مطالعه شدند.

روش نمونه گیری به این صورت بود که متناسب با تعداد دانشجویان در هر رشته دانشکده، ابتدا سهم هر دانشکده از کل انتخاب، و در داخل دانشکده ها بصورت تصادفی ساده و بر اساس لیست آموزش، افراد انتخاب شدند. دانشجویانی که در ترم سه تحصیل خود بودند و برای تکمیل پرسشنامه رضایت داشتند وارد مطالعه شدند و دانشجویان مهمان و انتقالی از مطالعه حذف شدند.

برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه سه قسمتی شامل اطلاعات دموگرافیک (شامل: سن، جنس، وضعیت تاهل، مقطع تحصیلی، رشته و ترم تحصیلی)، پرسشنامه عوامل موثر در رابطه بین استاد – دانشجو از دیدگاه دانشجویان و پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی استفاده شد.

پرسشنامه عوامل موثر در رابطه بین استاد – دانشجو از دیدگاه دانشجویان که در مطالعه راهبر و همکاران (۲۰۲۰) طراحی و اعتبارسنجی شده است، «ادراک دانشجویان از عوامل مؤثر بر رابطه با استاد» را ارزیابی می کند. این ابزار دارای ۳۶ گویه است که پنج حیطه توانایی‌های فردی، علمی، اخلاق حرفه‌ای، ارتباطی و دینی-اعتقادی را ارزیابی می‌کند. گویه‌ها بر اساس طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای (از خیلی کم با نمره ۱ تا خیلی زیاد با نمره ۵) نمره‌گذاری شده‌اند و هدف آن‌ها سنجش میزان اهمیت و تأثیرگذاری هر عامل از دیدگاه دانشجو است. اعتبار صوری و محتوایی این پرسشنامه در مطالعه رسولیان کسرینه و همکاران با نظرخواهی از اساتید و دانشجویان علوم پزشکی مشهد تأیید شد و پایایی آن در این مطالعه بومی با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۰۷ گزارش گردید (۳). همچنین در مطالعه اصلی راهبر و همکاران، پایایی این ابزار با ضریب ۰/۰۹ تأیید شده بود (۱۵). در تحلیل‌های آماری، مجموع نمرات یا نمرات زیرمجموعه‌های این پرسشنامه به عنوان متغیر مستقل، برای بررسی همبستگی با خودکارآمدی تحصیلی مورد استفاده قرار گرفت.

برای سنجش متغیر خودکارآمدی تحصیلی، از پرسشنامه استاندارد «خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان استفاده شد. این ابزار اولیه توسط اون و فرامن (۱۹۹۸) (۱۶) طراحی و سپس

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

توسط مهرمحمدی و همکاران برای جامعه دانشجویان ایران بومی‌سازی گردید. این پرسشنامه شامل ۳۲ گویه است که پنج حیطه اصلی خودکارآمدی تحصیلی را می‌سنجد: ۱) خودکارآمدی در یادداشت‌برداری، ۲) خودکارآمدی در پرسشگری، ۳) خودکارآمدی در توجه و تمرکز کلاسی، ۴) خودکارآمدی در استفاده از فناوری اطلاعات و رایانه، و ۵) خودکارآمدی در برنامه‌ریزی و مدیریت زمان مطالعه. پاسخ‌ها بر اساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت از «خیلی کم» (۱) تا «خیلی زیاد» (۵) نمره‌گذاری می‌شوند. مجموع نمرات تمام گویه‌ها نمره کل خودکارآمدی تحصیلی را نشان می‌دهد که دامنه آن بین ۳۲ تا ۱۶۰ است. نمرات بالاتر نشان‌دهنده سطح بالاتری از باور دانشجو به توانایی‌های یادگیری و مدیریت چالش‌های تحصیلی است. این پرسشنامه ابتدا توسط شکری و همکاران در ایران بومی‌سازی گردید (۱۷). روایی و پایایی این ابزار در مطالعات متعدد تأیید شده است؛ به طوری که ضریب آلفای کرونباخ برای نسخه فارسی آن در پژوهش‌های داخلی حدود ۰/۸ گزارش شده است.

پس از دریافت مجوزهای لازم از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی زابل و انجام هماهنگی های لازم، محقق با مراجعه حضوری به دانشکده محل تحصیل دانشجویان، اهداف پژوهش را توضیح داده و رضایت آگاهانه آن‌ها را جهت مشارکت در مطالعه کسب نمود. پس از اخذ رضایت‌نامه کتبی، پرسشنامه‌های شامل اطلاعات دموگرافیک، ارتباط استاد-دانشجو و خودکارآمدی تحصیلی بین دانشجویان توزیع گردید. پرسشنامه‌ها به صورت کاغذی تکمیل و بلافاصله جمع‌آوری شدند. در طول فرآیند جمع‌آوری، محقق حضور داشت تا در صورت بروز هرگونه ابهام در درک سوالات توسط شرکت‌کنندگان، راهنمایی‌های لازم را ارائه دهد، اما از هرگونه دخالت در نحوه پاسخ‌دهی خودداری کرد .

داده ها پس از جمع آوری و ورود به نسخه spss ۱۸ ، با استفاده از آزمون های تی مستقل، آنوا و ضریب همبستگی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. همچنین برای توصیف داده ها از جداول توزیع فراوانی و میانگین و انحراف معیار استفاده شد.

این مطالعه با کد IR.ZBMU.REC.1404.036 در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی زابل به تصویب رسید. ضمن اینکه، پرسشنامه ها بدون نام تکمیل شد و افراد قبل از تکمیل پرسشنامه، رضایت آگاهانه خود را به صورت کتبی بیان کردند. به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که پاسخ‌های آن‌ها کاملاً محرمانه بوده و صرفاً برای اهداف علمی استفاده خواهد شد. همچنین، تأکید شد که تکمیل پرسشنامه اختیاری است و می‌توانند در هر مرحله از مطالعه انصراف دهند.

نتایج

در این مطالعه ۲۳۰ دانشجو با میانگین سنی ۲/۲۵ ±۲۲/۷۰ سال حداقل سن ۱۸ سال و حداکثر سن ۳۲ سال شرکت داشتند. اکثر شرکت‌کنندگان دختر (۵۲/۶٪) و مجرد (۹۳/۹٪) هستند و بیشتر آن‌ها در خوابگاه دانشجویی سکونت دارند (۶۸/۳٪). از نظر تحصیلی، بخش عمده‌ای از دانشجویان در ترم‌های ۳ تا ۴ (۵۰/۷٪)، دانشکده پرستاری و مامایی (۴۰/۹٪) و مقطع کارشناسی (۸۵/۲ ٪) قرار داشتند. همچنین در بین رشته‌های تحصیلی، رشته پزشکی با ۱۲/۶٪ بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داد. جزئیات بیشتر در جدول ۱ آورده شده است.

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی دانشجویان شرکت کننده بر اساس جمعیت شناختی

متغیر	نوع	(درصد) فراوانی
جنس	پسر	۱۰۹ (۴۷/۴)
	دختر	۱۲۱ (۵۲/۶)
وضعیت تاهل	مجرد	۲۱۶ (۹۳/۹)
	متاهل	۱۴ (۶/۱)
وضعیت سکونت	منزل شخصی	۶۸(۲۹/۶)
	منزل دانشجویی	۵ (۲/۲)
	خوابگاه دانشجویی	۱۵۷ (۶۸/۳)
ترم تحصیلی	ترم ۳-۴	۱۱۷ (۵۰/۷)
	ترم ۵-۶	۵۰ (۲۱/۷)
	ترم ۷-۸	۵۴ (۲۳/۵)
	ترم ۹-۱۰	۵ (۲/۲)
	بیشتر از ۱۰	۴ (۱/۷)
دانشکده تحصیلی	پزشکی	۲۹ (۱۲/۶)
	پرستاری و مامایی	۹۴ (۴۰/۹)
	پیراپزشکی	۶۰ (۲۶/۱)
	بهداشت	۴۷ (۲۰/۴)
مقطع تحصیلی	پزشک عمومی	۲۹ (۱۲/۶)
	کارشناسی ارشد	۵ (۲/۲)
	کارشناسی	۱۹۶ (۸۵/۲)
رشته تحصیلی	پزشکی	۲۹ (۱۲/۶)
	پرستاری	۵۳ (۲۳/۰)
	فوریتهای پزشکی	۹ (۳/۹)
	هوشبری	۱۴ (۶/۱)
	اتاق عمل	۲۳ (۱۰/۰)
	علوم آزمایشگاهی	۲۳ (۱۰/۰)
	بهداشت عمومی	۲۶ (۱۱/۳)
	مامایی	۳۲ (۱۳/۹)
	تغذیه	۲۱ (۹/۱)

میانگین نمره کلی رابطه استاد-دانشجو ۲۰/۱۰ ± ۱۳۵/۷۸ به دست آمد. همچنین، میانگین خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان ۱۶/۸۳ ± ۱۰۹/۰۳ محاسبه شد. (جدول ۲)

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

CC BY-NC 4.0

جدول شماره ۲: میانگین نمرات رابطه استاد- دانشجو و مؤلفه های آن و خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان

متغیر	انحراف معیار± میانگین
رابطه استاد- دانشجو	۱۳۵/۷۸ ± ۲۰/۱۰
توانایی های فردی	۵۷/۶۳ ± ۸/۶۹
توانادی های علمی	۳۴/۵۰ ± ۵/۶۹
اخلاق حرفه ای	۱۵/۸۶ ± ۲/۶۷
توانایی های ارتباطی	۲۱/۶۶ ± ۴/۷۲
دینی و اعتقادی	۶/۱۲ ± ۲/۴۷
خودکارآمدی تحصیلی	۱۰۹/۰۳ ± ۱۶/۸۳

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که یک همبستگی خطی مثبت، متوسط و معناداری بین رابطه استاد-دانشجو و خودکارآمدی تحصیلی مشاهده شد ($r=0.358, p<0.001$). همچنین، مؤلفه‌های رابطه استاد-دانشجو همگی با خودکارآمدی همبستگی معناداری داشتند؛ به طوری که «توانایی ارتباطی» بیشترین همبستگی را با خودکارآمدی ($r=0.362, p<0.001$) و «اخلاق حرفه‌ای» کمترین همبستگی ($r=0.233, p<0.001$) را نشان داد. (جدول ۳)

جدول شماره ۳: ضریب همبستگی بین رابطه استاد – دانشجو و مؤلفه های آن با خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان

متغیر		توانایی فردی	توانمندی علمی	اخلاق حرفه ای	توانایی ارتباطی	دینی و اعتقادی	رابطه استاد- دانشجو	خودکارآمدی تحصیلی
توانایی فردی	ضریب همبستگی (p-value)	۱						
توانمندی علمی	ضریب همبستگی (p-value)	۰/۶۸۰ (<۰/۰۰۰۱)	۱					
اخلاق حرفه ای	ضریب همبستگی (p-value)	۰/۵۱۲ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۶۰۱ (<۰/۰۰۰۱)	۱				
توانایی ارتباطی	ضریب همبستگی (p-value)	۰/۶۳۲ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۷۰۵ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۵۵۱ (<۰/۰۰۰۱)	۱ .			
دینی و اعتقادی	ضریب همبستگی (p-value)	۰/۴۸۱ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۴۵۵ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۱۷۶ ۰/۰۰۷	۰/۵۰۵ (<۰/۰۰۰۱)	۱		
رابطه استاد دانشجو	ضریب همبستگی (p-value)	۰/۹۰۱ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۸۷۹ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۶۷۶ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۸۴۳ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۶۰۲ (<۰/۰۰۰۱)	۱	
خودکارآمدی تحصیلی	ضریب همبستگی (p-value)	۰/۲۹۶ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۳۰۶ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۲۳۳ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۳۶۲ (<۰/۰۰۰۱)	۰/۲۲۵ (۰/۰۰۵)	۰/۳۵۸ (<۰/۰۰۰۱)	۱

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۴، دانشجویان عواملی مانند «فن بیان استاد» (میانگین ۰/۷۶ ± ۴/۳۲)، «حفظ حرمت و احترام» (میانگین ۰/۷۱ ± ۴/۳۰)، »استفاده از تکنیک‌های ارتباطی» (با میانگین ۰/۹۴ ± ۴/۱۱) و «همدلی و درک متقابل استاد» (۰/۸۴ ± ۴/۱۱) را در مؤلفه توانایی‌های فردی به عنوان مهم‌ترین عوامل مثبت ارزیابی کردند. در بخش

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

CC BY-NC 4.0

توانایی‌های علمی، «تسلط بر مطالب» (با میانگین ۱/۰۰ ± ۴/۰۳) و «به‌روز بودن مطالب» (با میانگین ۰/۹۴ ± ۴/۰۲) بالاترین امتیازات را داشتند. همچنین در اخلاق حرفه‌ای، «ایجاد انگیزه» (با میانگین ۰/۸۹ ± ۴/۱۹) و «مثبت‌اندیشی» (با میانگین ۰/۹۱ ± ۴/۰۳) برجسته بودند. در مقابل، عواملی مانند «نزدیکی سنی»، «وضعیت ظاهری» و «همجنس بودن استاد» کمترین تأثیر را در نظر دانشجویان داشته‌اند.

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی و میانگین عوامل مؤثر بر ارتباط استاد - دانشجو به تفکیک گو یه ها از دیدگاه دانشجویان شرکت کننده

مؤلفه	گویه	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	انحراف معیار ± میانگین
توانائی های فردی	فن بیان استاد	۱۱ (۴۷/۸)	۸۸ (۳۸۳)	۲۹ (۱۲/۶)	۲ (۰/۹)	۱ (۰/۴)	۴/۳۲ ± ۰/۷۶
	انتقاد پذیری استاد	۹۲ (۴۰)	۸۴ (۳۶/۵)	۴۰ (۱۷/۴)	۱۲ (۵/۲)	۲ (۰/۹)	۴/۰۹ ± ۰/۹۲
	حفظ حرمت و احترام دانشجو توسط استاد	۱۰۵ (۴۵/۷)	۹۱ (۳۹/۶)	۳۴ (۱۴/۸)	۰	۰	۴/۳۰ ± ۰/۷۱
	استفاده از تکنیک های ارتباطی	۱۰۱ (۴۳/۹)	۶۴ (۲۷/۸)	۵۳ (۲۳)	۱۱ (۴/۸)	۱ (۴/۰)	۴/۱۱ ± ۰/۹۴
	همدلی و درک متقابل استاد	۸۸ (۳۸/۳)	۸۵ (۳۷)	۵۱ (۲۲/۲)	۶ (۲/۶)	۰	۴/۱۱ ± ۰/۸۴
	رعایت نکات اخلاقی توسط استاد	۹۳ (۴۰/۴)	۸۱ (۳۵/۲)	۴۴ (۱۹/۱)	۱۲ (۵/۲)	۰	۴/۰۱ ± ۰/۸۹
	خوب گوش دادن و پاسخ مناسب استاد به سوالات	۷۹ (۳۴/۳)	۹۱ (۳۹/۶)	۵۰ (۲۱/۷)	۳ (۱/۳)	۷ (۳)	۴/۰۰ ± /۹۴
	هم رشته بودن استاد و دانشجو	۵۸ (۲۵/۲)	۸۴ (۳۶/۵)	۵۶ (۲۴/۳)	۱۹ (۸/۳)	۱۳ (۵/۷)	۳/۶۷ ± ۱/۱۱
	وضعیت ظاهری استاد	۴۳ (۱۸/۷)	۶۰ (۲۶/۱)	۷۲ (۳۱/۳)	۲۹ (۱۲/۶)	۲۶ (۱۱/۳)	۳/۲۸ ± ۱/۲۳
	نزدیکی سنی استاد با دانشجو	۳۳ (۱۴/۳)	۵۹ (۲۵/۷)	۶۶ (۲۸/۷)	۴۲ (۱۸/۳)	۳۰ (۱۳)	۳/۱۰ ± ۱/۲۴
	حوصله و صبر استاد	۷۷ (۳۳/۵)	۹۶ (۴۱/۷)	۳۷ (۱۶/۱)	۲ (۰/۹)	۱۸ (۷/۸)	۳/۹۲ ± ۱/۱۱
	رازداری و امانت داری استاد	۷۶ (۳۳)	۸۸ (۳۸/۳)	۳۵ (۱۵/۲)	۱۵ (۶/۵)	۱۶ (۷)	۳/۸۳ ± ۱/۱۶
	وقت شناسی استاد	۴۱ (۱۷/۸)	۵۱ (۲۲/۲)	۷۶ (۳۳)	۳۶ (۱۵/۷)	۲۶ (۱۱/۳)	۴/۰۶ ± ۰/۹۶
	سخت گیری	۳۸ (۱۶/۵)	۸۳ (۳۶/۱)	۷۳ (۳۱/۷)	۳۰ (۱۳)	۶ (۲/۶)	۳/۵۰ ± ۱/۰۰
	انفرادی بودن اتاق استاد	۴۱ (۱۷/۸)	۵۱ (۲۲/۲)	۷۶ (۳۳)	۳۶ (۱۵/۷)	۲۶ (۱۱/۳)	۳/۱۹ ± ۱/۲۳
توانایی های علمی	مرتبه استاد	۴۶ (۲۰)	۸۲ (۳۵/۷)	۵۴ (۲۳/۵)	۲۱ (۹/۱)	۲۷ (۱۱/۷)	۳/۴۳ ± ۱/۲۴
	تسلط بر مطالب علمی استاد	۹۲ (۴۰)	۷۴ (۳۲/۲)	۵۰ (۲۱/۷)	۸ (۳/۵)	۶ (۲/۶)	۴/۰۳ ± ۱/۰۰
	مشارکت دادن دانشجو در مطالب درسی	۶۴ (۲۷/۸)	۸۶ (۳۷/۴)	۶۳ (۲۷/۴)	۱۲ (۵/۲)	۵ (۲/۲)	۳/۸۳ ± ۰/۹۷
	به روز بودن مطالب درسی	۸۷ (۳۷/۸)	۷۶ (۳۳)	۵۷ (۲۴/۸)	۶ (۲/۶)	۴ (۱/۷)	۴/۰۲ ± ۰/۹۴
	بیان نکات آموزشی و مطالب غیردرسی در کلاس توسط استاد	۶۱ (۲۶/۵)	۸۳ (۳۶/۱)	۶۹ (۳۰)	۱۵ (۶/۵)	۲ (۰/۹)	۳/۸۰ ± ۰/۹۳
	استفاده استاد از ابزارهای آموزشی	۶۷ (۲۹/۱)	۶۷ (۲۹/۱)	۷۶ (۳۳)	۱۰ (۴/۳)	۱۰ (۴/۳)	۳/۷۳ ± ۱/۰۶
	جمع بندی مطالب استاد در پایان کلاس	۷۷ (۳۳/۵)	۸۲ (۳۵/۷)	۵۵ (۲۳/۹)	۱۶ (۷)	۰	۳/۹۵ ± ۰/۹۲
	نوع درس استاد (نظری یا عملی)	۶۰ (۲۶/۱)	۱۰۸ (۴۷)	۵۰ (۲۱/۷)	۹ (۳/۹)	۳ (۱/۳)	۳/۹۲ ± ۰/۸۷
	تعامل استاد با اساتید دیگر جهت تدر یس	۵۵ (۲۳/۹)	۸۵ (۳۷)	۷۱ (۳۰/۹)	۱۳ (۵/۷)	۶ (۲/۶)	۳/۷۳ ± ۰/۹۷
اخلاق حرفه ای	مثبت اندیشی استاد	۶۵ (۲۸/۳)	۷۰ (۳۰/۴)	۷۲ (۳۱/۳)	۱۸ (۷/۸)	۵ (۲/۲)	۴/۰۳ ± ۰/۹۱
	ایجاد انگیزه در دانشجو برای مطالعه و یادگیری بیشتر	۱۰۲ (۴۴/۳)	۸۲ (۳۵/۷)	۳۷ (۱۶/۱)	۶ (۲/۶)	۳ (۱/۳)	۴/۱۹ ± ۰/۸۹
	میزان رضایت کلی شما از ارتباط با اساتید	۶۵ (۲۸/۳)	۷۰ (۳۰/۴)	۷۲ (۳۱/۳)	۱۸ (۷/۸)	۵ (۲/۲)	۳/۷۴ ± ۱/۰۲
	ارائه راهنمایی و مشاوره استاد به دانشجو	۶۵ (۲۸/۳)	۸۵ (۳۷)	۷۰ (۳۰/۴)	۱۰ (۴/۳)	۰	۳/۸۹ ± ۰/۸۷
توانایی های ارتباطی	آشنایی استاد با دانشجویان در ترم های پایین	۶۲ (۲۷)	۶۲ (۲۷)	۷۷ (۳۳/۵)	۲۶ (۱۱/۳)	۳ (۱/۳)	۳/۶۶ ± ۱/۰۳
	در دسترس بودن استاد	۶۲ (۲۷)	۸۴ (۳۶/۵)	۶۱ (۲۶/۵)	۱۷ (۷/۴)	۶ (۲/۶)	۳/۷۷ ± ۱/۰۱
	دفتر کار استاد و وضعیت آراستگی آن	۵۷ (۲۴/۸)	۶۲ (۲۷)	۷۶ (۳۳)	۲۲ (۹/۶)	۱۳ (۵/۷)	۳/۵۵ ± ۱/۱۳

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

CC BY-NC 4.0

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی و میانگین عوامل مؤثر بر ارتباط استاد - دانشجو به تفکیک گو یه ها از دیدگاه دانشجویان شرکت کننده

مؤلفه	گویه	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	انحراف معیار ± میانگین
توانایی های ارتباطی	اعلام شماره تماس و ایمیل از طرف استاد به دانشجو موثر است	۴۲ (۱۸/۳)	۷۳ (۳۱/۷)	۸۴ (۳۶/۵)	۲۰ (۸/۷)	۱۱ (۴/۸)	۳/۵۰ ± ۱/۰۴
	استفاده استاد از ابزارهای آموزشی	۵۹ (۲۵/۷)	۷۵ (۳۲/۶)	۶۸ (۲۹/۶)	۱۶ (۷)	۱۲ (۵/۲)	۳/۶۶ ± ۱/۰۹
	مجهز بودن دفتر کار استاد و راحت بودن دانشجو	۴۹ (۲۱/۳)	۷۴ (۳۲/۲)	۶۳ (۲۷/۴)	۲۹ (۱۲/۶)	۱۵ (۶/۵)	۳/۴۹ ± ۱/۱۵
دینی و اعتقادی	همجنس بودن استاد و دانشجو	۳۸ (۱۶/۵)	۴۲ (۱۸/۳)	۷۲ (۳۱/۳)	۳۸ (۱۶/۵)	۴۰ (۱۷/۴)	۳/۰۰ ± ۱/۳۱
	پایبندی به اعتقادات مذهبی	۴۳ (۱۸/۷)	۶۰ (۲۶/۱)	۴۸ (۲۰/۹)	۴۰ (۱۷/۴)	۳۹ (۱۷)	۳/۱۲ ± ۱/۳۶

بررسی رابطه بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانشجویان با نمره کل رابطه استاد-دانشجو نشان داد که جنس، وضعیت تأهل و تعلق به دانشکده‌های مختلف (پزشکی، پرستاری و مامایی، پیراپزشکی و بهداشت) و مقطع تحصیلی (پزشک عمومی، کارشناسی ارشد و کارشناسی) تفاوت معناداری در این رابطه ایجاد نمی‌کند ($p > 0.05$). همچنین وضعیت سکونت و ترم تحصیلی نیز با سطح معناداری ۰/۲۶ و ۰/۱۰ به ترتیب، از نظر آماری معنادار نبودند. بنابراین، به نظر می‌رسد متغیرهای جمعیت‌شناختی مورد بررسی تأثیر معناداری بر کیفیت رابطه استاد و دانشجو نداشتند. (جدول ۵)

جدول شماره ۵: رابطه بین رابطه استاد-دانشجو با متغیرهای جمعیت شناختی در دانشجویان شرکت کننده

متغیر		رابطه استاد- دانشجو	
		انحراف معیار± میانگین	p-value
جنس*	پسر	۱۳۴/۵۴ + ۲۰/۳۶	۰/۳۷
	دختر	۱۳۶/۹۰ ± ۱۹/۸۸	
وضعیت تاهل*	مجرد	۱۳۶/۲۶ ± ۲۰/۱۳	۰/۱۵
	متاهل	۱۲۸/۳۵ ± ۱۸/۶۲	
وضعیت سکونت**	منزل شخصی	۱۳۸/۸۵ ± ۱۹/۰۶	۰/۲۶
	منزل دانشجویی	۱۲۸/۸۰ ± ۱۲/۱۱	
	خوابگاه دانشجویی	۱۳۴/۶۷ ± ۲۰/۶۴	
ترم تحصیلی**	ترم ۳-۴	۱۳۰/۱۹ ± ۲۲/۱۵	۰/۱۰
	ترم ۵-۶	۱۳۸/۸۰ ± ۲۰/۴۴	
	ترم ۷-۸	۱۴۰/۲۵ ± ۱۹/۷۰	
	ترم ۹-۱۰	۱۲۷/۸۰ ± ۱۴/۳۹	

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

CC BY-NC 4.0

جدول شماره ۵: رابطه بین رابطه استاد-دانشجو با متغیرهای جمعیت شناختی در دانشجویان شرکت کننده

متغیر		رابطه استاد- دانشجو	
		انحراف معیار± میانگین	p-value
ترم تحصیلی**	بیشتر از ۱۰	۱۳۹/۲۵ ± ۸/۲۲	۰/۱۰
دانشکده تحصیلی**	پزشکی	۱۳۷/۹۶ ± ۲۰/۱۷	۰/۰۶
	پرستاری و مامایی	۱۳۱/۷۳ ± ۲۱/۱۷	
	پیراپزشکی	۱۳۷/۳۰ ± ۱۸/۷۵	
	بهداشت	۱۴۰/۵۹ ± ۱۸/۵۱	
مقطع تحصیلی**	پزشک عمومی	۱۳۵/۹۶ ± ۲۰/۱۰	۰/۰۵
	کارشناسی ارشد	۱۱۴/۶۰ ± ۱۲/۱۷	
	کارشناسی	۱۳۶/۰۰ ± ۱۹/۷۱	

*آزمون تی مستقل **آزمون آنالیز واریانس یک طرفه

بحث

در این مطالعه که با هدف بررسی وضعیت عوامل موثر بر رابطه استاد-دانشجو و سنجش همبستگی آن با خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان علوم پزشکی زابل انجام شد، میانگین نمره رابطه استاد-دانشجو و خودکارآمدی تحصیلی در سطح مطلوبی قرار داشت و بین این دو متغیر یک همبستگی خطی مثبت، متوسط و معنادار مشاهده شد. این نتیجه با نظریه اجتماعی-شناختی بندورا (۱۸) و مطالعات اخیر همسو است که تأکید می‌کنند حمایت عاطفی و آکادمیک اساتید، از طریق مکانیسم‌های «تجربیات پیروزی‌آمیز مجازی» و «تشویق کلامی»، منابع اصلی شکل‌گیری خودکارآمدی هستند (۲۰،۱۹). وقتی اساتید از طریق رفتار حمایتی و تعامل سازنده، محیطی امن برای یادگیری ایجاد می‌کنند، دانشجویان احساس شایستگی بیشتری پیدا کرده و باور می‌کنند که قادر به غلبه بر چالش‌های آکادمیک هستند (۲۱).

تحلیل مؤلفه‌های رابطه استاد-دانشجو نشان داد که «توانایی ارتباطی» با ضریب همبستگی بالاتر بیشترین نقش را در ارتقای خودکارآمدی ایفا می‌کند. از اجزاء این مؤلفه، عواملی مانند «فن بیان»، «استفاده از تکنیک‌های ارتباطی» و «همدلی» توسط دانشجویان به عنوان مهم‌ترین عوامل مثبت ارزیابی شدند. این یافته حائز اهمیت است زیرا در آموزش پزشکی مدرن، انتقال دانش صرفاً از طریق تئوری کافی نیست؛ بلکه نحوه ارائه مطالب و ارتباط عاطفی استاد با دانشجو، انگیزه و اعتمادبه‌نفس یادگیرنده را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۲۲). همدلی استاد باعث می‌شود دانشجو احساس کند درک می‌شود و این احساس ارزشمندی، مستقیماً بر باور او نسبت به توانایی‌هایش اثر می‌گذارد (۲۳). در مقابل، مؤلفه «اخلاق حرفه‌ای» کمترین همبستگی را داشت، هرچند همچنان معنادار بود. این پدیده ممکن است به دلیل «اثر سقف[1]» باشد؛ یعنی اخلاق حرفه‌ای عمدتاً به عنوان یک انتظار پایه‌ای و ذاتی از جایگاه استاد تلقی می‌شود، در حالی که مهارت‌های ارتباطی و آموزشی تفاوت چشمگیری در تجربه زیسته دانشجو ایجاد می‌کنند (۲۴). همچنین نتایج نشان داد که «تسلط بر مطالب» و «به‌روز بودن اطلاعات» در بخش توانایی‌های علمی، بالاترین امتیازات را کسب کردند. این امر نشان می‌دهد که دانشجویان علوم پزشکی به شدت به تخصص و به‌روز بودن اساتید وابسته‌اند و تسلط علمی استاد به عنوان یک مدل حرفه‌ای عمل کرده و با ایجاد حس اطمینان، به طور غیرمستقیم بر خودکارآمدی تحصیلی

[1] Ceiling Effect

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

CC BY-NC 4.0

اثر می‌گذارد (۲۷-۲۵). جالب توجه اینکه عواملی مانند «نزدیکی سنی»، «وضعیت ظاهری» و «همجنس بودن استاد» کمترین تأثیر را داشتند که نشان می‌دهد در محیط‌های آکادمیک حرفه‌ای، شایستگی‌های فنی و رفتاری اولویت بسیار بالاتری نسبت به شباهت‌های دموگرافیک دارند. این نتیجه در مطالعات دیگر نیز تأیید شده است (۲۸, ۲۷).

در بخش دیگر، بررسی رابطه بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و نمره کل رابطه نشان داد که جنس، وضعیت تأهل، ترم تحصیلی، دانشکده و محل سکونت تأثیر معناداری بر کیفیت رابطه استاد-دانشجو ندارند. این یافته با مطالعاتی همخوانی دارد که گزارش کرده‌اند کیفیت آموزش و رابطه استاد-دانشجو، فراتر از جنسیت یا رشته تحصیلی، تابعی از سبک تدریس و رفتار فردی اساتید است (۲۵،۲۴). عدم وجود تفاوت معنادار بین گروه‌های مختلف، نشان می‌دهد که اصول حاکم بر یک رابطه آموزشی سالم، جهانی و مستقل از زمینه‌های خاص جمعیتی است. بنابراین، استراتژی‌های بهبود کیفیت آموزش نباید بر اساس جنسیت یا رشته دانشجو تفکیک شوند، بلکه باید بر توسعه مهارت‌های ارتباطی و آموزشی همه اساتید تمرکز کنند (۲۴).

با توجه به این یافته‌ها، کاربرد عملی نتایج برای آموزش پزشکی و سیاست‌گذاری آموزشی نیازمند ملاحظات دقیق‌تری است. نخست، طراحی برنامه‌های درسی دوره‌های ضمن خدمت اساتید باید از رویکرد صرفاً «علمی-پژوهشی» به سمت رویکرد «تعاملی-ارتباطی» تغییر یابد. برگزاری کارگاه‌های مهارت‌محور با تمرکز بر فن بیان، همدلی بالینی و تکنیک‌های بازخورد دادن می‌تواند مستقیماً بر بهبود شاخص‌های رابطه استاد-دانشجو اثر بگذارد (۲۵). دوم، نظام ارزیابی عملکرد اساتید در دانشگاه‌های علوم پزشکی، که اغلب مبتنی بر تعداد مقالات یا ساعات تدریس است، باید شاخص‌های کیفی مرتبط با کیفیت تعامل با دانشجویان و میزان رضایت تحصیلی آن‌ها را نیز در بر بگیرد. این تغییر پارادایم در سیاست‌گذاری، اساتید را تشویق می‌کند تا علاوه بر تسلط علمی، بر مهارت‌های نرم و روان‌شناختی خود نیز سرمایه‌گذاری کنند (۲۷). سوم، با توجه به نقش حیاتی خودکارآمدی در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی و سلامت روان دانشجویان، مراکز مشاوره و پشتیبانی تحصیلی دانشگاه‌ها می‌توانند با شناسایی دانشجویانی که در معرض خطر کاهش خودکارآمدی هستند، مداخلاتی را تحت نظارت اساتید دلسوز و دارای مهارت ارتباطی بالا اجرا کنند (۲۳).

کیفیت رابطه استاد-دانشجو یک عامل تعیین‌کننده در موفقیت تحصیلی و رشد روان‌شناختی دانشجویان علوم پزشکی، به‌ویژه در مناطق کم‌برخوردار، است. خودکارآمدی تحصیلی به شدت تحت تأثیر تعاملات روزمره با اساتید قرار دارد. بنابراین، سرمایه‌گذاری بر روی توسعه حرفه‌ای اساتید با تمرکز بر مهارت‌های ارتباطی، نه تنها کیفیت آموزش را ارتقا می‌دهد، بلکه به عنوان یک مداخله کم‌هزینه و کارآمد، منجر به تولید متخصصان سلامت سالم‌تر، باانگیزه‌تر و توانمندتر خواهد شد (۲۹). این رویکرد سیستماتیک می‌تواند شکاف بین آموزش نظری و نیازهای واقعی بالینی و روان‌شناختی دانشجویان را پر کرده و پایداری سیستم آموزش پزشکی را تضمین نماید.

پژوهش حاضر دارای تعدادی محدودیت است که باید هنگام تفسیر نتایج در نظر گرفته شوند. اول از همه، نمونه مورد استفاده از دانشجویان یک دانشگاه تشکیل شده بود؛ از این رو، نتایج به‌دست‌آمده را نمی‌توان به سایر مؤسسات آموزشی تعمیم داد. در مرحله بعد، استفاده از پرسشنامه‌های خودگزارشی به عنوان ابزاری برای جمع‌آوری داده‌ها می‌تواند منجر به برخی سوگیری‌های پاسخ مانند پاسخ مطلوب اجتماعی شود. علاوه بر این، متغیرهای متعددی وجود داشتند که ممکن است بر نتایج تأثیر گذاشته باشند و در پژوهش در نظر گرفته نشده‌اند: وضعیت اقتصادی دانشجویان، کیفیت برنامه‌های آموزشی و محیط آنها. در نهایت، مهم‌ترین محدودیت مطالعه طرح مقطعی آن است. این طراحی اجازه می‌دهد چندین متغیر را به‌طور همزمان بررسی کنیم، اما به دلیل عدم وجود توالی زمانی، امکان استنتاج روابط علّی (مانند تأثیر مستقیم رابطه استاد-

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

دانشجو بر خودکارآمدی) وجود ندارد. بنابراین، هرگونه استنتاج علّی باید با احتیاط کامل انجام شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

نتایج این مطالعه حاکی از وجود همبستگی مثبت میان رابطه استاد-دانشجو و عملکرد تحصیلی دانشجویان است. این تعامل دوطرفه، به عنوان یکی از ارکان اصلی ساختار اجتماعی علم در محیط‌های دانشگاهی، اعتماد به نفس، انگیزه تحصیلی، خودکارآمدی و خودمختاری دانشجویان را تقویت می‌کند و در نهایت به رشد فکری، هدفمندی و موفقیت تحصیلی-شغلی آنان منجر می‌شود. با توجه به این یافته‌ها، پیشنهاد می‌شود مدیران آموزشی و سیاست‌گذاران دانشگاهی برنامه‌های آموزشی مداوم برای ارتقای مهارت‌های ارتباطی اساتید، به ویژه در رشته‌های علوم سلامت مانند پرستاری، طراحی و اجرا کنند. از منظر پژوهشی، مطالعات طولی با نمونه‌های بزرگ‌تر و چندمرکزی، بررسی روابط علی با کنترل متغیرهای مخدوش‌کننده و تمرکز بر زمینه‌های بالینی پرستاری پیشنهاد می‌گردد تا تعمیم‌پذیری یافته‌ها افزایش یابد.

ملاحظات اخلاقی

این مطالعه با کد IR.ZBMU.REC.1404.036 در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی زابل به تصویب رسید. ضمن اینکه، پرسشنامه ها بدون نام تکمیل شد و شرکت کنندگان قبل از تکمیل پرسشنامه، رضایت آگاهانه خود را به صورت کتبی بیان کردند.

تضاد منافع

هیچگونه تعارض منافعی بین نویسندگان این مطالعه گزارش نشده است.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مراتب سپاس و قدردانی خود را از معاونت پژوهش دانشگاه علوم پزشکی زابل به دلیل حمایت مالی این طرح اعلام می‌دارند. همچنین از تمامی دانشجویانی که با آگاهی و رضایت کامل در این مطالعه شرکت نمودند، تشکر می‌گردد.

حمایت مالی

این مطالعه با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی زابل انجام‌شده است.

مشارکت نویسندگان

محسن حمیدیان: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، نظارت، نگارش پیش‌نویس اولیه. افروز مزیدی مرادی: گردآوری داده‌ها، تحلیل آماری، بازبینی و ویرایش. انیس جر: بررسی، جمع‌آوری داده‌ها، بازبینی و ویرایش. خدیجه حمیدیان: اعتبارسنجی، بازبینی و ویرایش. طیبه شهرکی: بررسی، جمع‌آوری داده‌ها، بازبینی و ویرایش. حنانه گزمه: بررسی، جمع‌آوری داده‌ها، بازبینی و ویرایش. فریبا رمضانی سیاه‌خلک: بررسی، جمع‌آوری داده‌ها، بازبینی و ویرایش. مسعود عارف‌نژاد: روش‌شناسی، تحلیل آماری، بازبینی و ویرایش. زهرا شهابی‌نیا*: مفهوم‌سازی، مدیریت پروژه، نگارش پیش‌نویس اولیه، بازبینی و ویرایش. تمامی نویسندگان نسخه نهایی مقاله را مطالعه و تأیید کرده‌اند و مسئولیت تمامی جنبه‌های این پژوهش را می‌پذیرند.

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

References

1. Nobahar N, Salami MJsjop, management. ***Investigation of the affecting factors on communication between students and professors from the perspective of Razi University students in 2015***. 2016; 2(1-2016): 15-9.[Persian]
2. Mortazavi SS, Heidari A, Mortazavi Z, Seyedtabib M. ***Identifying Effective Factors in Establishing Communication between Students and advisor Members of rehabilitation faculty of Hamadan University of Medical Sciences " Students' Point of View"***. Journal of Medical Education Development. 2019;12(34): 32-8. [Persian]
3. Rasoulian Kasrineh M, M R, V G, Tabatabaei SM. ***Exploring Factors Affecting Student-Professors Communication at Mashhad University of Medical Sciences***. Journal of Medical Education and Development. 2023;18(3): 552-62. [Persian]
4. Salimi M, KhodaParast M. ***The effect of teacherstudent relationship on educational motivation and research selfefficacy in graduated students of Physical Education and Sport Sciences***. Research on Educational Sport. 2016; 4(9): 109-26. [Persian]
5. Abedini MR, Abassi A, Mortazavi FF, Bijari B. ***Students' viewpoint of factors affecting teacher-students communication, a study in Birjand University of Medical Sciences***. Iranian Journal of Medical Education 2012;12(6): 439-47. [Persian]
6. Torabi A, Zahiri M. ***Study on influencing factors relationship between teacher and student in view of students of Ahvaz University of Medical Sciences***. Jundishapur Scientific Medical Journal 2012;11(5): 549-57. [Persian]
7. Roham M, Zendehdel A, Mirzae N. ***Comparison of Effective Factors on Student and Professor Communication and Education from the Perspective of Residents and Interns of Iran University of Medical Sciences***. Edu-Str-Med-Sci. 2018;11(3): 37. [Persian]
8. Zarafshani mk, Sharafi L, Athari Z. ***The Investigate Students' Motivation to Communicate Teacher-Students in Kermanshah University of Medical Sciences in 2016-17***. Edu-Str-Med-Sci. 2019;11(6): 1. [Persian]
9. Jamali M, Noroozi A, Tahmasebi R. ***Factors Affecting Academic Self-Efficacy and Its Association with Academic Achievment among Students of Bushehr University Medical Sciences 2012-13***. Iranian Journal of Medical Education. 2013;13: 629-41. [Persian]
10. Roohi G, Asayesh H, Bathai SA, Shouri Bidgoli AR, Badeleh MT, Rahmani H. ***The relationship between self-efficacy and academic motivation among students of medical sciences***. Journal of Medical Education and Development 2013;8(1): 45. [Persian]
11. Hamidian M, Mazidi Moradi A, Jor A, Salehiniya H, Asadi Bidmeshki E, Gazmeh H, et al. ***Assessment of Academic Engagement and its Relationship with Academic Self-Efficacy among Medical Sciences Students at Zabol University of Medical Sciences in 2025.*** Journal of Medical Education and Development. 2026;21(1):1492–502. [Persian]
12.Yajan S, Tavakolitar MR, Torabi Eslami S, Yaghubi Far MA, Saffari SE. ***Investigatingeffective factorsfor establishingeffective student–teacher communication fromSabzevar University of medical science nursing student's Viewpoints in 2013***. Beyhagh. 2015;19(3): 68-78. [Persian]
13. Bahador H, Faraji Armaki A, Ghorbani R, Dehghani E. ***Effective Factors on Communication between Teacher and Student Medical Students of Basic Sciences Level View***. Edu-Str-Med-Sci. 2014;6(4): 195. [Persian]
14. Abedini M, Abassi A, Mortazavi F, Bijari B. ***The Effective Factors on The Communication Between Students and Faculty Members from Student's Prospective in Birjand University of Medical Sciences***. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2013;83: 94-8. [Persian]
15. Rahbar S, Rahbar A, Mohebi S, Gharlipour Gharghani Z, Ghorbani E, Nikseresht S, et al. ***Designing and Validating of the Questionnaire of Factors Affecting Teacher - Student Relationship from the Point of View of Students of Qom University of Medical Sciences***. Qom Univ Med Sci J. 2020;13: 75-86. [Persian]
16. Owen SV, Froman RD. ***Development of a College Academic Self-Efficacy Scale***. Proceedings of the Annual Meeting of the National Council on Measurement in Education. 1988.
17. Shokri O, Toulabi S, Ghanaei Z, Taghvaeinia A, Kakabaraei K, K F. ***A psychometric study of the academic self-efficacy beliefs questionnaire***. Studies in Learning & Instruction. 2012; 3(2): 11-6. [Persian]
18. Bandura A. ***Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency***. J. Appl.1990; 2(2): 128-63.
19. Yang L, Cui J, Zhang Y. ***The relationship between medical students' interest in learning and their ability to solve mathematical problems: the chain-mediating role of teacher-student relationship and self-efficacy***. Frontiers in Psychology. 2025;16: 1531262.
20. Chen P, Bao C, Gao Q. ***Proactive personality and academic engagement: the mediating effects of teacher-student relationships and academic self-efficacy***. Frontiers in Psychology. 2021;12: 652994.

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

CC BY-NC 4.0

21.Wang Y, Wang L, Yang L, Wang W. ***Influence of perceived social support and academic self-efficacy on teacher-student relationships and learning engagement for enhanced didactical outcomes***. Scientific Reports. 2024;14(1): 28396.
22. Dong H, Lio J, Sherer R, Jiang I. ***Some Learning Theories for Medical Educators***. Medical science educator. 2021;31(3): 1157-72.
23.Alhur AA, Fregni F, Alsahmmari MM, Naqui C, Sims DA. ***"I Believe in You": Student Experiences of Faculty Empathy in Health Sciences Education***. Advances in medical education and practice. 2026;17: 567525.
24. Zaidi H, Dube R, Kuruba MGB, Khan SS, Kar SS, Jadaan OA. ***Determinants of student-teacher relationship in health professions education- a multi-method study***. BMC medical education. 2025;25(1): 1597.
25. Hayat AA, Shateri K, Kamalian Fard S, Sabzi Shahr Babak E, Faraji Dehsorkhi H, Keshavarzi MH, et al. ***Teaching self-efficacy and its effects on quality of bedside teaching: Findings from a multi-center survey***. Journal of advances in medical education & professionalism. 2022;10(2): 105-12. [Persian]
26. Kiessling C, Mennigen F, Schulte H, Schwarz L, Lutz G. ***Communicative competencies anchored longitudinally - the curriculum "personal and professional development" in the model study programme in undergraduate medical education at the University of Witten/Herdecke***. GMS journal for medical education. 2021;38(3): Doc57.
27. Sooki Z, Sharifi K, Faroughi F. ***Investigating factors affecting the evaluation of teachers' medical universities from the students' point of view: a systematic review***. BMC medical education. 2024;24(1): 187. [Persian]
28. Maleki F, Talaei MH, Moghadam SRM, Shadigo S, Taghinejad H, Mirzaei A. ***Investigating the Influence of Teachers' Characteristics on the Teacher-Student Relations from Students' Perspective at Ilam University of Medical Sciences***. Journal of clinical and diagnostic research. 2017;11(6): Jc04-jc8. [Persian]
29. Mata Á NS, de Azevedo KPM, Braga LP, de Medeiros G, de Oliveira Segundo VH, Bezerra INM, et al. ***Training in communication skills for self-efficacy of health professionals: a systematic review***. Human resources for health. 2021;19(1): 30.

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]

CC BY-NC 4.0

Investigating the Factors Influencing the Student-Professor Relationship and Its Association with Academic Self-Efficacy among Medical Students in 2025

Hamidian M (Phd,s)[1], Mazidimoradi A (Msc)[2], Jor A (Msc)[3], Hamidian Kh (Phd)[4], Shahraki T (MSc S)[5], Gazmeh H (student)[3], Ramezani Siah Khalk F (Msc)[6], Arefnezhad M (Phd)[3], Shahabinia Z (Msc)[7*]

[1] Clinical Research Development Unit of Amir Al-Momenin Hospital, Zabol University of Medical Sciences, Zabol, Iran & Student Research Committee, Faculty of Nursing and Midwifery, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran

[2] Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

[3] Clinical Research Development Unit of Amir Al-Momenin Hospital, Zabol University of Medical Sciences, Zabol, Iran.

[4] Department of Industrial Pharmacy, School of Pharmacy, Zabol University of Medical Sciences, Zabol, Iran.

[5] MSc Student in Midwifery Counseling, School of Nursing and Midwifery, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran.

[6] Gilan University of Medical Sciences, Gilan, Iran.

[7]Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran

Received: 23 Feb 2026 ***Revised:*** 18 Apr 2026 ***Accepted:*** 25 July 2026

Abstract

***Introduction*:** Communication is the cornerstone of individuals' social lives, and communication skills constitute a vital strategy for success and a significant component of faculty members' activities. This study examined the factors influencing the student-faculty relationship and its association with academic self-efficacy among medical sciences students in Zabol in 2025.

***Methods*:** This descriptive-analytical cross-sectional study was conducted in 2025 (Ethics Code: IR.ZBMU.REC.1404.036). A total of 230 students from Zabol University of Medical Sciences were selected via stratified sampling. Data were collected using a three-part questionnaire comprising demographic information, the professor-student relationship scale, and the Academic Self-Efficacy Questionnaire. Data analysis was performed using SPSS software (version 18) through independent samples t-test, one-way ANOVA, and Pearson correlation coefficient at a significance level of <0.05.

***Results*:** The mean scores for the student-professor relationship (135.78 ± 20.10) and academic self-efficacy (109.03 ± 16.83) were calculated. Pearson correlation analysis revealed a significant positive relationship between these two variables ($r = 0.358$, $p < 0.001$). The most influential factors in the relationship were faculty members' articulation skills and scientific mastery. Demographic variables did not significantly affect the quality of the student-faculty relationship ($p > 0.05$).

***Conclusion*:** The findings indicate that the quality of the student-professor relationship plays a key role in various dimensions of students' capabilities, including academic self-efficacy, independent of individual characteristics. Consequently, relational factors can be considered a universal and cost-effective strategy for enhancing students' multidimensional competencies.

***Keywords*:** Student-professor relationship; Academic self-efficacy; Students; Medical sciences.

This paper should be cited as:

Hamidian M, Mazidimoradi A, Jor A, Hamidian Kh, Shahraki T, Gazmeh H, Ramezani Siah Khalk F, Arefnezhad M, Shahabinia Z. ***Investigating the Factors Influencing the Student-Professor Relationship and Its Association with Academic Self-Efficacy among Medical Students in 2025.*** 2026; 21(2): 1564-1577.

**** Corresponding Author: Tel: +989154980243, Email: Shahabiniaz@gmail.com***

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-10-08]

[DOI: 10.18502/jmed.v21i2.22826]